

29.8.2008

Dnro 1597/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

POLIISIN KÄYTTÄYTYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 30.4.2008 päiväämässään kantelukirjoituksessa Orimattilan kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä kiinniottotilanteessa. Kantelija katsoo, ettei hänen kiinniottolleen ja säilössä pitämiselleen ollut laissa säädettyjä perusteita.

Lisäksi kantelija arvosteli hänet kiinni ottaneiden poliisimiesten käyttäytymistä. Poliisimiehet olivat kantelijan mukaan arvostelleet alatyylisin sanavalinnoin hänen elämäntyyliään.

Kantelijan alkujaan valtioneuvoston oikeuskanslerille osoittama kirje siirrettiin eduskunnan oikeusasiamiehen käsiteltäväksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (1224/1990) 1 ja 2 §:n nojalla.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

3.1.1 Kantelijan näkemys

Kantelija kertoi usean vuoden ajan elättäneensä itsensä keräilemällä tyhjiä pulloja liikkuen paikkakunnalta toiselle sen mukaan, missä hän milloinkin tiesi tai arveli pulloja eniten löytyvän. Kantelija oli ollut 20.3.2008 kävelemässä Orimattilasta Kärkölä- Järvelä-suuntaan yrittäen päästä kulkemaan tämän välin peukalokyydillä. Kun hän ei ennen pimeän tuloa ollut onnistunut saamaan kyytiä, hän oli asettunut makuupussiinsa nukkumaan Orimattilan laitamilla sijaitsevan omakotialueen viereiselle bussipysäkille.

Paikalle oli noin kello 21.00:n aikaan saapunut poliisipartio ilmoittaen kantelijalle, ettei kyseinen paikka ollut sovelias yöpymiselle. Kantelija oli tämän kuultuaan noussut välittömästi ylös ja alkanut kerätä makuupussiaan ja ilmoittanut poliiseille jatkavansa matkaansa kävellen. Poliisit olivat kuitenkin estäneet kantelijan aikeet työntäen hänet väkivalloin poliisiautoon.

Poliisit olivat arvotelleet kantelijan elämäntyyliä alatyylisellä maininnalla, minkä jälkeen hänet oli kulje-

tettu Lahden kihlakunnan poliisilaitokselle, josta hänet oli vapautettu seuraavana aamuna. Uhattuaan tehdä kantelun poliiseista kantelijalle oli ilmoitettu, että hänen kiinniottamisensa oli toteutettu hänen suojelemisekseen, koska paikkakunnalla oli joitakin aikoja sitten nähty puukkoa kanniskeleva mieshenkilö.

3.1.2

Poliisin näkemys

Vanhempi konstaapeli kertoo selvityksessään toimineensa partionjohtajana 20.–21.3.2008 Orimattilan kihlakunnan järjestyspoliisin poliisipartiossa 890 yhdessä nuoremman konstaapelin kanssa. Poliisipartio oli havainnut vähän puolen yön jälkeen Helsingintiellä, Kankaanmäen kohdalla jotain tavaraa bussipysäkillä. Poliisipartio oli kääntynyt takaisin tarkastamaan paikan. Partio oli löytänyt paikalta naisen nukkumasta makuupussista ja vierestä hänen kymmenkunta kassiaan.

Vanhempi konstaapeli oli tiedustellut naiselta, miksi hän oli nukkumassa noin 15 asteen pakkasessa makuupussissa bussipysäkillä. Nainen oli kertonut poliisille kiertävänsä Suomea omaisuutensa mukanaan, eikä hänellä ollut vakituista osoitetta. Vanhempi konstaapeli oli ilmoittanut naiselle, ettei paikka ollut sovelias yöpymiselle naisen oman turvallisuuden ja kylmän ilman takia. Vanhempi konstaapeli kertoi niin ikään naiselle Tönnön alueella, noin yhden kilometrin päässä nukkumispaikasta 17.3.2008 liikkuneesta puukkomiehestä.

Nainen oli ilmoittanut poliisille lähtevänsä paikalta pois. Vanhempi konstaapeli oli kysynyt naiselta, mihin hän oli menossa, mihin nainen oli vastannut lähtevänsä kävelen Kärkölään Levannon kautta. Vanhempi konstaapeli oli ilmoittanut naiselle, ettei hän voi päästää tätä kävelemään pimeässä Helsingintietä pitkin ja päättänyt, että nainen otettaisiin kiinni hänen itsensä suojaamiseksi. Vanhempi konstaapeli oli ilmoittanut naiselle kiinnioton syyn. Naisen mielestä kiinniottolle ei ollut mitään perusteita ja että kysymys oli poliisin mielivallasta. Nainen ei ollut suostunut nousemaan poliisiauton kyytiin, joten poliisimiehet olivat nostaneet hänet sinne samoin kuin mukana olleet tavarat, jotka olivat mahtuneet kyytiin juuri ja juuri. Väkivaltaa naista autoon nostettaessa ei oltu käytetty.

Vanhempi konstaapeli kertoo selvityksessään, että paikka, josta kantelijaksi osoittautunut nainen otettiin kiinni, sijaitsee noin kahden kilometrin päässä Orimattilan keskustasta. Paikan ohi kävelee ja autoilee paljon ihmisiä illan ja yön aikana. Osa heistä on vahvasti päihtyneitä, menemässä baareihin ja palaamassa baareista. Lisäksi paikan lähellä, noin yhden kilometrin päässä sijaitsevassa Tönnön kaupunginosassa oli 17.3.2008 ollut poliisille tehdyn rikosilmoituksen mukaan puukkomies liikkeellä uhaten ihmisiä.

Vanhempi konstaapeli kertoo edelleen, että reitti, jota kantelija kertoi menevänsä Kärkölään, on vilkkaasti liikennöity Helsingintie 164, joka johtaa Orimattilasta Levannolle. Tie on pimeä lähes koko matkalta ollen valaistu vain muutaman risteyksen kohdalta. Tie on mutkikas ja tiellä on vain noin 20–40 senttimetrin levyinen piennar. Tiellä käytetään välillä kovaakin ajonopeutta. Vanhempi konstaapeli toteaa, ettei hän kantelijan hengen ja terveyden takia voinut päästää häntä kävelemään kyseiselle tielle tavaroineen siihen vuorokauden aikaan. Vanhempi konstaapeli kertoo, että kantelija etenee tavaroineen muutaman kymmenen metrin matkaan kantaen osaa tavaroistaan. Sitten hän jättää ne siihen ja palaa hakemaan lisää tavaroita edeten tällä tavoin hitaasti kohti päämääräänsä. Vanhemman konstaapelin mukaan kuvatuinkaltainen etenemistapa kyseisenä ajankohtana vallinneiden olosuhteiden aikana olisi ollut omiaan aiheuttamaan kantelijalle hengen ja terveyden vaaraa sekä olisi vaarantanut liikenneturvallisuutta.

Vanhempi konstaapeli kiistää ottaneensa kantaa kantelijan elämäntapaan puhutellessaan häntä. Sen

sijaan vanhempi konstaapeli myöntää ottaneensa kantaa siihen, ettei kantelija ymmärtänyt olevansa hengen ja terveyden vaarassa vilkkaasti liikennöidyllä tiellä, sekä siihen että kyseessä olisi poliisin mielivaltainen ja perusteeton teko siksi, ettei poliisilla kantelijan mukaan ole muuta tekemistä kuin kiusata häntä. Vanhempi konstaapeli myöntää tässä yhteydessä käyttäneensä "muutamaa voimasaanaa".

3.1.3

Lääninhallituksen lausunto

Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunnon mukaan sen seikan, että linja-autopysäkki on ollut vain kapea levennys ajoradalla, voidaan katsoa muodostaneen melko konkreettisen vaaratilanteen henkilölle, joka makaa alhaalla maassa ja jota vilkkaasti liikennöidyllä tiellä liikkuvien autoilijoiden on vaikea pimeässä nähdä. Lausunnon mukaan kantelijan voidaan näin perustellusti katsoa olleen kykenemätön pitämään huolta omasta turvallisuudestaan valitessaan yöpymispaikakseen maantien reunassa sijaitsevan pimeän linja-autopysäkkilevennyksen. Huomioon on lääninhallituksen mukaan otettava myös se mahdollisesti konkretisoituva vaara niille tietä käyttäville autoilijoille, jotka työstä tai toisesta olisivat saattaneet pysähtyä tilapäisesti linja-autopysäkkille.

Lääninhallituksen näkemyksen mukaan kantelijan salliminen lähteä yön pimeydessä kävelemään maantien kapeaa piennarta pitkin kasseja mukanaan siirrellen olisi niin ikään muodostanut melko konkreettisen vaaratilanteen sekä kantelijalle itselleen että ohikulkeville autoilijoille. Lääninhallitus katsoo, että olosuhteet tapahtumapaikalla ovat olleet sellaiset, että kantelijan kiinniottamista voidaan pitää perusteltuna.

3.2

Oikeudellinen arviointi ja kannanotto

3.2.1

Vapaudenmenetyksen peruste

Poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Lain 2 §:n 3 momentin mukaan poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen. Lain 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Poliisilain 11 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Lain 2 momentissa todetaan mm., että kiinni otetun on annettava poistua heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

Lain mukaan poliisi voi ottaa henkilön kiinni ja pitää säilössä poliisilain 11 §:n nojalla vain sillä edellytyksellä, että toimenpide on tarpeen henkilön suojaamiseksi tätä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta. Jos uhkaavaa vaaraa ei arvioida olevan tai vaara voidaan poistaa tai henkilöstä huolehtia muulla tavoin, ei perusteita kiinniottamiselle ja säilöön ottamiselle ole olemassa. Perusoikeuksiin puuttumista tarkoittavien säännösten, kuten poliisilain 11 §:n, tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Lainsäätäjän tarkoittama perusoikeuksien suoja kuitenkin vesitty, jos näitä

säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Kiinniotto ja säilössä pitäminen puuttuvat tärkeän perusoikeuden, ihmisen henkilökohtaisen vapauden, ydinalueelle. Näin ollen esimerkiksi henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen edellytyksiä on tulkittava ahtaasti.

On mielestäni ilmeistä, että henkilön yöpyminen noin viidentoista asteen pakkasessa ainoastaan makuupussi suojanaan voi aiheuttaa henkilön terveydelle välittömästi uhkaavan vakavan paleltumisvaaran. Myös se, että kantelijan yöpymispaikkana oli selvityksissä kuvattu kapea bussipysäkkilevitys ajoradan reunalla, voi aiheuttaa vakavan vaaran maassa makaavalle henkilölle, koska autoilijoiden on vaikea havaita häntä. Lisäksi on otettava huomioon poliisin tiedossa ollut muutamaa päivää aikaisemmin varsin lähellä pysäkkiä tapahtunut puukolla uhkailu, joka sinänsä myös voi osaltaan olla riskitekijä yksinäiselle yössä liikkujalle.

Toisaalta on myös kantelijan poistumisaikojen osalta todettava, että kävely pimeässä vilkkaasti liikennöidyn ajoradan vierellä on mielestäni omiaan aiheuttamaan poliisilain 11 §:n soveltamista edellyttävän vakavan vaaran sen aiheuttajalle itselleen sekä mahdollisesti myös muille tienkäyttäjille. Tätä käsitystä tukee tässä tapauksessa erityisesti tapahtuma-aika, varhainen aamuyö, tapahtumapaikkana ollut maantie sekä muut selvityksessä mainitut kantelijan havaitsemiseen vaikuttaneet tekijät, kuten hänen mukanaan olleesta suuresta tavaramäärästä johtunut hidas etenemistapa.

Poliisilain 11 § jättää soveltajalleen jonkin verran harkinnanvaraa. Poliisi on katsonut tilanteen olleen sellainen, että säilöön ottaminen oli mainituissa olosuhteissa kantelijan oman turvallisuuden vuoksi perusteltua, sekä tässä tapauksessa esittänyt konkreettiset tosiseikat, joihin todennäköisyysarvio välittömästi uhkaavasta vakavasta vaarasta on voitu kantelijan kohdalla perustaa. Kantelijan omakäsitys on, ettei poliisin kuvaamasta tilanteesta voinut olla kysymys, koska hän ei mielestään ollut välittömän vakavan vaaran uhkaamana. Asiassa ei ole mielestäni ilmennyt riittävästi sellaisia seikkoja, jotka tukisivat kantelijan esittämää käsitystä poliisin mielivallasta ja toimenpiteen perusteettomuudesta eikä myöskään sellaisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin poliisilla katsoa olleen tapahtumaketkellä käytettävissään joitakin lievempiä, vaihtoehtoisia keinoja toimia toisin kuin nyt oli tapahtunut.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella ja asiaa kokonaisuutena arvioiden katson, ettei poliisin ole näytetty ylittäneen harkintavaltaansa ja menetelleen virheellisesti ottaessaan kantelijan kiinni ja toimittaessaan hänet säilöön. Kantelu ei siis tältä osin anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.2.2

Poliisimiehen käyttäytyminen

Valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla.

Poliisilain 9 c §:n mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

Vanhempi konstaapeli kertoo kantelun johdosta antamassaan selvityksessä käyttäneensä "muutamaa voimasanaa" vastatessaan kantelijan esittämään poliisin toimintaa koskevaan arvosteluun. Sen sijaan vanhempi konstaapeli kiistää arvostelleensa kantelijan elämäntyyliä. Kantelija on kokenut vanhemman konstaapelin esittämän itseään loukkaavaksi. Keskustelu kantelijan ja vanhemman konstaapelin välillä lienee jossakin määrin kärjistynyt. Riidatonta tietoa kantelijan ja vanhemman konstaapelin välillä käydyn keskustelun sisällöstä ei käsitykseni mukaan kuitenkaan ole saatavissa.

Poliisimiehen käyttäytymiselle on lainsäädännössämme edellä kuvatuin tavoin asetettu erityisen korkeat vaatimukset. Yksittäiselle poliisimiehelle tämä merkitsee sitä, että hänen on muistettava käyttäytyä asiallisella, luottamusta herättävällä tavalla, sillä poliisimiehen itsestään antama kuva välittyy yleensä kansalaisen silmissä koko poliisikuntaa koskevaksi. Sellaisetkin kärjistyksiset ja sananvalinnat, jotka vielä voitaisiin keskivertokansalaiselle sallia, eivät välttämättä sovi poliisimiehen virkatehtävässään esittämiksi.

Saatuun selvitykseen nähden pidän riittävänä, että saatan edellä mainitun näkemykseni poliisimiehetä edellytettävästä kielenkäytön asiallisuusvaatimuksesta vanhemman konstaapelin tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen poliisimiehetä edellytetyn asiallisen kielenkäytön vaatimuksista vanhemman konstaapelin tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.

Muihin toimenpiteisiin kantelukirjoitus ei anna aihetta.